

Onze democratische rechtsstaat valt of staat met de wijze waarop zij zich op een gelijkwaardige manier verhoudt tot allen die zich in Nederland bevinden. Hierbij kunnen we onze mate van beschaving afmeten aan hoe Nederland gemarginaliseerde groepen behandelt en beschermt

Datum: 24 november 2025

Onderwerp: Voorstellen voor het tegengaan van institutioneel racisme en discriminatie in het nieuwe regeerakkoord

Geachte heer van Haersma Buma,

Namens een brede coalitie van maatschappelijke organisaties en gemeenschappen die opkomen voor mensen die dagelijks de gevolgen ondervinden van racisme en discriminatie, richten wij ons tot u in deze cruciale fase van de kabinetsformatie.

Wij doen dat met één dringende oproep:

“Neem in het regeerakkoord een structurele¹, integrale² en intersectionele³ aanpak op die institutioneel racisme en discriminatie in de overheid en samenleving in al haar vormen bestrijdt!”

Sinds onze vorige formatiebrief van 17 mei 2021 zijn stappen gezet om institutioneel racisme en discriminatie te voorkomen en te bestrijden. Tegelijkertijd laten de afgelopen jaren zien dat verschillende vormen van racisme en uitsluiting niet alleen voortbestaan, maar op verschillende terreinen zelfs toenemen. Dat blijkt onder meer uit:

- Toenemende dreiging en openlijke uitingen van extreemrechtsgeweld;
- Toename gewelddadige anti-azc-protesten
- Toename geweld jegens moskeeën;
- Toename geweld tegen LHBTIQ+ gemeenschap
- Discriminerende algoritmen;
- Structurele arbeidsmarkt-, onderwijs- en woningmarktdiscriminatie;
- Uitsluiting statushouders bij huisvesting;
- Toename van dakloosheid en erbarmelijke omstandigheden;
- Stelselmatige uitbuiting van arbeidsmigranten
- Toename van antisemitisme, antimoslimracisme, anti-Zwart racisme en anti-Aziatisch racisme;
- Antiziganisme jegens Roma-/Sinti-gemeenschappen en woonwagenbewoners.

Dit zijn geen op zichzelf staande incidenten, maar tekenen van een dieperliggend patroon. Onderzoeken bevestigen steeds opnieuw dat racisme en discriminatie structureel, institutioneel en hardnekkig ingebed zijn in systemen, processen en cultuur. Daarbij ervaren veel gemeenschappen meervoudige en overlappende vormen van uitsluiting op basis van onder meer huidskleur, (vermeende) afkomst, religie, gender, leeftijd, gezondheid en seksuele oriëntatie.

Om deze ontwikkeling te keren moet de overheid niet reactief, maar proactief normstellend optreden en institutioneel racisme en discriminatie in al haar vormen bestrijden. Daarom pleiten wij voor een structurele, integrale en intersectionele aanpak,

¹ Structureel: Het moet niet gaan om losse, eenmalige maatregelen, maar om blijvend beleid dat is ingebed in wetten, regels, processen en werkwijzen.

² Het beleid moet samenhangend zijn en verschillende beleidsterreinen betrekken. Niet ieder onderdeel op zichzelf, maar één gezamenlijke strategie.

³ Er wordt erkend dat mensen meerdere vormen van discriminatie tegelijk kunnen ervaren

Onze democratische rechtsstaat valt of staat met de wijze waarop zij zich op een gelijkwaardige manier verhoudt tot allen die zich in Nederland bevinden. Hierbij kunnen we onze mate van beschaving afmeten aan hoe Nederland gemarginaliseerde groepen behandelt en beschermt

ondersteund door uitvoerbaar beleid, onafhankelijke monitoring, transparantie en betekenisvolle participatie van de gemeenschappen, die het betreft.

De aanpak dient gebaseerd te zijn op de volgende drie principes:

- Gelijkwaardigheid: iedereen moet gelijk kunnen deelnemen aan alle facetten van de Nederlandse samenleving en in alle maatschappelijke sectoren.
- Rechtvaardigheid: alle obstakels en uitsluitingsmechanismen binnen publieke en private organisatie moeten worden weggenomen.
- Representatie: in alle lagen van organisaties moeten groepen, die nu structureel afwezig zijn, zoals Nederlanders van kleur, jongeren, mensen met een beperking en mbo-opgeleiden, worden gerepresenteerd. Deze perspectieven moeten worden geïntegreerd in de totstandkoming, (door)ontwikkeling, uitvoering, monitoring, bijsturing en evaluatie van wet- en regelgeving, beleid en processen.

Als coalitie stellen wij voor om de volgende acties en maatregelen in het regeerakkoord op te nemen:

Rechtsstatelijke en institutionele voorwaarden

1. Maak constitutionele toetsing mogelijk. Hef artikel 120 Grondwet op zodat beleid en wetgeving kunnen worden getoetst aan grondrechten, gelijke behandeling en rechtsstatelijke beginselen.
2. Borg de positie van de Nationale Coördinator tegen Discriminatie en Racisme (NCDR) en zet de Staatscommissie tegen Discriminatie en Racisme voort, beide met meer onafhankelijkheid, wettelijk mandaten en structureel budget.

Versterking van toezicht, beleid en uitvoering

3. Leg (semi)publieke organisaties, inclusief hun leveranciers, de verplichting op om de door de Staatscommissie ontwikkelde Discriminatietoets toe te passen én onafhankelijk te laten toetsen, zodat risico's op discriminatie en etnisch profileren vroegtijdig worden opgespoord en aangepakt.
4. Zorg bij de hervorming van de anti-discriminatievoorzieningen (ADV's/Discriminatie.nl) naar een centrale organisatie dat:
 - de onafhankelijkheid institutioneel geborgd is;
 - de taken preventie, curatie, repressie en nazorg integraal worden uitgevoerd;
 - de ketensamenwerking met o.a. Politie, OM, College voor de Rechten van de Mens, gemeenten, gemarginaliseerde gemeenschappen, Slachtofferhulp Nederland, Staatscommissie tegen Discriminatie en Racisme en de Nationale Coördinator tegen Discriminatie en Racisme geformaliseerd is;
 - gemeenten wettelijk verplicht worden om actief antidiscriminatiebeleid te voeren in hun rol als werkgever, beleidsmaker, dienstverlener en opdrachtgever;
 - er voldoende meerjarig budget wordt vrijgemaakt om de beoogde transitie en uitbreiding van taken de komende jaren te kunnen uitvoeren.

Onze democratische rechtsstaat valt of staat met de wijze waarop zij zich op een gelijkwaardige manier verhoudt tot allen die zich in Nederland bevinden. Hierbij kunnen we onze mate van beschaving afmeten aan hoe Nederland gemarginaliseerde groepen behandelt en beschermt

5. Verplicht volledige en uniforme registratie van racismegronen bij o.a. Politie, OM, Discriminatie.nl, College voor de Rechten van de Mens, gemeenten, Slachtofferhulp Nederland, zorg- en onderwijsinstellingen, zodat beleid gebaseerd is op volledige, betrouwbare en vergelijkbare data. Erken hierbij expliciet o.a. anti-Aziatisch racisme, anti-moslim racisme (islamofobie), antiziganisme en anti-Zwart racisme als structurele vorm van racisme.
6. Erken 'ras', racialisering en religie als beleids- en analysecategorieën om ongelijke behandeling te kunnen herkennen, voorkomen en bestrijden. Neem dit structureel op bij onderzoek, beleidsontwikkeling, uitvoering, monitoring, bijsturing en evaluatie van beleid, zodat institutionele uitsluiting zichtbaar wordt en effectief kan worden aangepakt.
7. Stel bindende representatiedoelen vast voor alle lagen van de overheid en de (semi)publieke sector, en pas deze eveneens toe op medezeggenschapsorganen en op advies- en toezichtraden, inclusief structurele monitoring.

Erkenning, gelijkwaardigheid en herstel

8. Erken, adresseer en herstel de doorwerking van historische en hedendaagse onrechtvaardigheden zoals het Indisch-Oceanische en Trans-Atlantische koloniale en slavernijverleden, de vervolging van en genocide op Joden, Roma en Sinti, de Politionele Acties, de genocide in Srebrenica en de voortdurende genocide in Palestina.
9. Maak 1 juli (Keti Koti) een officiële nationale herdenkings- en feestdag, zodat de afschaffing van de slavernij dezelfde formele status krijgt als andere nationale herdenkingen en vieringen van vrijheid.
10. Voer bestaande aanbevelingen over omstreden erfgoed en publieke ruimte uit. Veranker de conclusies uit onderzoeken zoals Omgaan met gedeelde bronnen van het koloniale verleden, Wankle sokkels en Meer roofofstelen terug naar rechthebbenden in beleid en uitvoering, zodat de omgang met omstreden erfgoed, publieke ruimte en koloniale collecties structureel en consistent wordt aangepakt.

Preventie, bescherming en inclusieve representatie

11. Bied prioritaire bescherming aan instellingen en/of (maatschappelijke) organisaties van gemarginaliseerde gemeenschappen. Bescherm moskeeën, synagogen, herdenkingsmonumenten, Aziatische ondernemers en andere instellingen en gebouwen die verhoogd risico lopen op haat, geweld of segregatie.
12. Voer een menswaardig asiel- en migratiebeleid binnen verdragskaders door het Vluchtelingenverdrag (1951) en non-refoulement (art. 33 Vluchtelingenverdrag) te herbevestigen. Toets beleid en uitvoering expliciet aan deze normen. Dus ook geen illegaliteitsstelling van ongedocumenteerde mensen.

Onze democratische rechtsstaat valt of staat met de wijze waarop zij zich op een gelijkwaardige manier verhoudt tot allen die zich in Nederland bevinden. Hierbij kunnen we onze mate van beschaving afmeten aan hoe Nederland gemarginaliseerde groepen behandelt en beschermt

Het nieuwe kabinet staat voor een historische keuze: bouwen we aan een inclusieve samenleving waarin iedereen in waardigheid kan leven of laten we kansen liggen en groeit het wantrouwen?

Wij vragen u om leiderschap te tonen dat gelijkwaardigheid, rechtvaardigheid en representatie niet alleen zegt te onderschrijven, maar actief verankert in het regeerakkoord. Daarmee geeft u richting aan een samenleving waarin alle Nederlanders, in al hun diversiteit, zich veilig, erkend en thuis kunnen voelen.

Wij staan klaar om onze kennis, ervaringen en aanbevelingen te delen en nemen graag deel aan vervolgesprekken tijdens de formatie.

Hoogachtend,

Initiatiefnemers, de kartrekkers van de manifesten: Zwart Manifest, Manifest tegen Islamofobie, Manifest tegen Anti-Aziatisch racisme, het Joods Manifest en het Manifest tegen antiziganisme i.o.

Verder wordt dit initiatief gesteund door:

- Collectief tegen Islamofobie en Discriminatie
- Comité 21 maart
- Controle Alt Delete
- EMCEMO
- IZI Solutions
- Meld Islamofobie
- Nederland Wordt Beter
- The Black Archives
- ¡No Pasarán!
- Oy Vey
- Pan Asian Collective
- Refugee Millennial
- S.P.E.A.K.
- Stichting Maruf
- Woonwagen Belangen Nederland
- Vereniging Sinti, Roma, Woonwagenbewoners NL
- Stichting We Promise
- Overige ondertekenaars.....